

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2021/62

Karar sayısı : 2023/89

Karar Tarihi: 4/5/2023

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Ankara 21. İş Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 13/6/1952 tarihli ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'un 4/1/1961 tarihli ve 212 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin;

A. Birinci fıkrasının,

B. Yedinci fıkrasının ikinci cümlesinin,

Anayasa'nın 2., 5., 10., 11., 13. ve 48. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: İşçilik alacaklarının ödenmesi talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı 6. maddesi şöyledir:

"Akdin işveren tarafından feshi ve kıdem tazminatı:

Madde 6 – (Değişik: 4/1/1961 - 212/1 md.)

Meslekte en az beş yıl çalışmış olan gazetecilere kıdem hakkı tanınır.

Kıdem hakkı gazetecinin mesleke ilk giriş tarihinden itibaren hesaplanır.

Akdin feshi halinde gazeteci, bu süreye göre hesaplanacak tazminatı almaya hak kazanır.

Birinci maddenin şumulüne giren bir işyerinde işverenle arasındaki hizmet münasebeti bir veya müteaddit mukaveleye istinaden fasılasız olarak en az beş yıl sürmüş olan gazetecinin işine son verilmesi yapılacak yazılı ihbardan itibaren üç ay geçtikten sonra muteber olur. Beş seneden az hizmeti olanlar için bu ihbar müddeti bir aydır.

İhbar müddetinin son günü olan tarih tazminata esas tutulur ve yıllık izinden sayılmaz.

Gazeteci yıllık iznini kullanmamışsa, işine son verilmesi halinde, izin müddetine ait ücreti kendisine peşin olarak verilir.

Hizmetine bu madde hükümlerine göre son verilen gazeteciye feshi ihbar edilen mukavelenin taallük ettiği her hizmet yılı veya kusuru için, son aylığı esas utihaz olunmak suretiyle her yıl için bir aylık ücreti miktarında tazminat verilir. Ancak, yıllık hizmetin altı

aydan az kısmı nazara alınmaz. İlk mukavele yılında bu miktar hesaplanmaz.

Bir defa kıdem tazminatı alan gazetecinin kıdemi, yeni işine girişinden itibaren hesaplanır. Ancak, buna aykırı olarak işverenle gazeteci arasında yapılacak mukavele muteberdir.

İşverenin maddi imkansızlık sebebiyle gazetecinin tazminatını bir defada ödeyememesi halinde, tediye en çok dört taksitte yapılır ve bu taksitlerin tamamının süresi bir yılı geçemez. Ancak, bu bölünme o iş yerinin mali vergisini tahakkuk ettiren maliye şubesinin, müessesenin zarar etmekte olduğu kararı üzerine yapılabilir.

(Ek: 9/8/2002-4773/12 md.; Değişik: 22/5/2003-4857/116 md.) İş Kanununun 18, 19, 20, 21 ve 29 uncu maddesi hükümleri kıyas yoluyla uygulanır."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılmalarıyla 14/7/2021 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Alparslan KOÇAK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşünüldü:

A. Kanun'un 6. Maddesinin Birinci Fıkrasının İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. 5953 sayılı Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasında "Bu Kanun hükümleri Türkiye'de yayınlanan gazete, internet haber siteleri ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajanslarında her türlü fikir ve sanat işlerinde çalışan ve İş Kanunundaki 'işçi' tanımı dışında kalan kişilerle bunların işverenleri hakkında uygulanır." denilmek suretiyle anılan Kanun'un kapsamı açıklanmıştır. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında da bu Kanun kapsamına giren fikir ve sanat işlerinde ücret karşılığı çalışanlar gazeteci olarak tanımlanmıştır.

4. Öte yandan 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 23. maddesi uyarınca medya hizmet sağlayıcılarının haber birimlerinde çalıştırılacak basın kartlı personel 5953 sayılı Kanun hükümlerine tabidir.

5. Kanun'da belirtilen asgari bir çalışma süresini dolduran işçinin Kanun'da sayılan nedenlerden biriyle iş sözleşmesinin son bulması durumunda işçiye veya hak sahiplerine işçinin kıdem ve ücreti dikkate alınarak işveren tarafından ödenen para, kıdem tazminatı

olarak adlandırılmaktadır. Kıdem tazminatında işçinin bir işveren için çalıştığı süre içinde işyerine yapmış olduğu katkı, söz konusu çalışma nedeniyle yıpranması, yeni bir iş edinmede karşılaşılabilecek güçlükler gibi nedenler gözönüne alınarak geçmiş hizmetlerine karşılık bir ödeme yapılmaktadır.

6. Gazetecilere ödenecek kıdem tazminatı için geçirilmesi gerekli olan hizmet süresi şartı anılan Kanun'un 6. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin itiraz konusu birinci fıkrasına göre gazeteciye kıdem tazminatı ödenebilmesi için gazetecilik mesleğinde en az beş yıl çalışmış olması gerekmektedir. Bu süre aynı veya farklı gazete, radyo, televizyon veya internet sitesi işverenleriyle çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın gazeteci işçinin gazetecilik mesleğine ilk giriş tarihinden itibaren başlar. Ancak aksi kararlaştırılmadıkça gazetecinin kıdem tazminatı alması durumunda bir sonraki kıdem tazminatına esas olacak kıdemini yeni işe giriş tarihinden itibaren başlatılmaktadır.

2. İtirazın Gerekçesi

7. Başvuru kararında özetle; basın işçilerinin kıdem tazminatı hakkının güvence altına alınması gerektiği, ülkemizde uygulanan diğer iş kanunlarıyla karşılaştırıldığında itiraz konusu kuralın bu güvenceyi sağlamakta yetersiz olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 10., 11., 13. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesi yönünden de incelenmiştir.

9. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

10. Mülkiyet hakkı; kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak şartıyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden yararlanma ve üzerinde tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin kısıtlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına getirilmiş bir sınırlama niteliğindedir (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 137). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı aynı haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabul olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (*Mahmut Duran ve diğerleri*, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Bu çerçevede kıdem tazminatı da mülkiyet hakkı kapsamında yer almaktadır (*Adnan Alver*, B. No: 2014/5800, 9/11/2017, § 38).

11. İtiraz konusu kuralla 5953 sayılı Kanun kapsamında çalışan gazetecilerin kıdem tazminatına hak kazanabilmesi için gerekli şartlar düzenlenmektedir. Dolayısıyla kural

mülkiyet hakkı kapsamındadır. Kural, anılan Kanun kapsamında çalışan gazetecinin kıdem tazminatına hak kazanabilmesi için gazetecilik mesleğinde en az beş yıl çalışmış olma şartını aramaktadır.

12. Anayasa'nın 10. maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar*" denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

13. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

14. Eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın söz konusu maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamele yapıp yapılmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Yapılacak bu belirlemenin ardından ise farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen objektif amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 65; E.2021/1, K.2021/32, 29/4/2021, § 32).

15. İş sözleşmesi; bir çalışan ile işveren arasında kurulan iş ilişkisine dayalı, işçinin iş görmeyi işverenin de bu işe karşılık ücret ödemeyi taahhüt ettiği sözleşmedir. İş sözleşmesi ile işçi statüsünde çalışanların büyük bölümü 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi olarak çalışmakla birlikte basın sektöründe çalışan gazetecilerin tabi olduğu 5953 sayılı Kanun gibi özel iş kanunları da bulunmaktadır. Bu itibarla kıdem tazminatına esas kıdem süresi bakımından farklı kanun hükümlerine tabi olmakla birlikte iş sözleşmesiyle işçi statüsünde çalışan kişilerin karşılaştırma yapmaya müsait olacak şekilde benzer durumda oldukları açıktır (AYM, E.2019/108, K.2019/101, 25/12/2019, § 29; E.2019/48, K.2019/74, 19/9/2019, § 34).

16. Eşitlik ilkesinin gereği olarak karşılaştırma yapmaya müsait olacak şekilde benzer durumda olanlar arasından bir kısmı lehine getirilen farklı düzenlemenin bir ayrıcalık

tanınması niteliğinde olmaması için nesnel ve makul bir temele dayanması ve ölçülü olması gerekir.

17. İşçilerin istihdam güvencelerinin sağlanması, çalışma hayatının risklerine karşı korunmaları ve işverene sağladıkları katkıının bir karşılığı olarak öngörülen kıdem tazminatı doğası ve tanımı gereği kanunlarda belirtilen asgari bir çalışma süresini dolduran işçiye ödenmektedir.

18. Kıdem tazminatına esas kıdem süresine ilişkin olarak 4857 sayılı Kanun'a tabi olarak çalışan işçiler bakımından anılan Kanun'un 120. maddesi uyarınca hâlen yürürlükte bulunan 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca bir yıl yeterli görülmüştür. Dolayısıyla basın sektöründe çalışan gazetecilerin kıdem süresinin beş yıl olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla 5953 sayılı Kanun'a tabi çalışan gazeteciler ile diğer kanunlara tabi çalışan işçiler arasında bir farklılığın yaratıldığı anlaşılmıştır.

19. Demokratik toplumun varlığında ve devam ettirilmesinde önemli bir rol oynayan gazetecilerin görevlerini yerine getirirken ücret ve diğer alacaklarının birtakım özel düzenlemeler ile teminat altına alınması için gazeteciler lehine düzenlemeler yapılabilir. Bu bağlamda 4857 sayılı Kanun'da işçilerin kıdemleri -devir veya intikal ya da başka bir yere intikal gibi hâller aynı işveren kabul edilmekle birlikte- aynı işverene ait işyerlerinde geçen süreler gözetilerek belirlenmektedir. 5953 sayılı Kanun'da basın işçileri yönünden kıdem süresinin aynı işveren nezdindeki kıdem süresi yerine gazetecilik meslek kıdemi olarak belirlenerek birden çok işveren nezdinde geçen çalışmaların birleştirilmesi ve herhangi bir tavan söz konusu olmaksızın ödenmesi öngörülmüştür. Ne var ki anılan avantajlara rağmen itiraz konusu kuralla gazeteciler aleyhine kıdem süresinin beş yıl olarak belirlenmesi suretiyle genel olarak işçiler için öngörülen süreden daha uzun bir süre belirlenmesinin nesnel ve makul bir temele dayandığı söylenemez.

20. Öte yandan basın mesleğine ilk girdiği tarihten itibaren kuralla öngörülen beş yılın dolmasıyla kıdem tazminatına hak kazanan ve söz konusu tazminatı olarak önceki dönemi tasfiye eden basın işçisi yönünden çalışacağı anılan Kanun kapsamındaki işyerlerinde geçen süreler için alacağı kıdem tazminatı yeniden beş yıl üzerinden hesaplanacaktır. Bu durumda ise kuralın basın işçileri aleyhine açık bir dengesizlik oluşturarak aşırı bir külfete neden olduğu ve dolayısıyla farklı muamelenin ölçüsüz olduğu da anlaşılmıştır. Bu itibarla kuralın mülkiyet hakkı bağlamında eşitlik ilkesine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 5., 11., 13., ve 48. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

B. Kanun'un 6. Maddesinin Yedinci Fıkrasının İkinci Cümlesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

22. Kıdem tazminatı, gazetecinin aldığı son ücret dikkate alınarak toplam kıdeminin her bir yılı için bir aylık ücret şeklinde ödenir. Ayrıca yıldan artan süreler için orantılı ödeme

yapılır ise de 5953 sayılı Kanun'un 6. maddesinin yedinci fıkrasının itiraz konusu ikinci cümlesiyle artık sürenin altı aydan az olması durumunda bu süre için ödeme yapılmaması öngörülmüştür.

2. İtirazın Gerekçesi

23. Başvuru kararında özetle; 5953 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasına yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 10., 11., 13. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

24. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesi yönünden de incelenmiştir.

25. 5953 sayılı Kanun'un 6. maddesinin yedinci fıkrasında anılan Kanun kapsamında çalışan gazetecilerin mülkiyet hakkı kapsamındaki kıdem tazminatının hesaplama biçimi düzenlenmektedir. Söz konusu fıkra uyarınca kıdem tazminatı işçinin toplam kidedeminin her bir yılı için bir aylık ücret şeklinde ödenmektedir.

26. Bu bağlamda itiraz konusu kural basın işçileri yönünden kıdem tazminatının altı aydan az artık sürenin dikkate alınmadan hesaplanacağını öngörmektedir. Ancak karşılaştırma yapılmaya uygun 4857 sayılı Kanun kapsamında çalışan ve kıdem tazminatını 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesi uyarınca alan işçiler yönünden bu tür bir düzenleme bulunmamaktadır. Başka bir deyişle söz konusu Kanun kapsamındaki işçilerin kıdem tazminatı hesaplanırken kıdeme dahil tüm süreler hesaplamaya dahil edilmektedir.

27. Bu itibarla kuralla 5953 sayılı Kanun'a tabi çalışan basın işçileri ile diğer kanunlara tabi çalışan işçiler arasında basın işçileri aleyhine bir farklılığın yaratıldığı anlaşılmaktadır. Basın işçilerinin belirli bir süreden az hizmet sürelerinin kıdem tazminatı hesabında gözetilmemesinin nesnel ve makul bir nedene dayandığı söylenemez. Dolayısıyla kural mülkiyet hakkı yönünden eşitlik ilkesine aykırıdır.

28. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 5., 11., 13. ve 48. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. HÜKÜM

13/6/1952 tarihli ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'un 4/1/1961 tarihli ve 212 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin;

A. Birinci fıkrasının,

B. Yedinci fıkrasının ikinci cümlesinin,

Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE 4/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE